

Odborná terminologie ve vybraných konceptech z oblasti knihovnictví

Linda Jansová

Knihovnický institut Národní knihovny ČR

linda.jansova@nkp.cz, linda.jansova@gmail.com

Terminologický seminář, Národní knihovna ČR, 4. dubna 2019

Cíl příspěvku

- identifikovat odborné termíny z oblasti knihovnictví v Koncepti rozvoje knihoven České republiky na léta 2017–2020 a ve vybraných dalších koncepčních dokumentech z posledních let
- srovnat použitou terminologii s obsahem databáze TDKIV spravované Národní knihovnou ČR
- (konfrontovat reálné použití termínů v písemné odborné komunikaci s jejich podobou v TDKIV)

Zkoumané koncepce

- Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 (2016)
  - včetně Implementace Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020
- Koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků (2016)
- Národní koncepce dlouhodobé ochrany digitálních dat v knihovnách (2016)
- Podpora trvalého uchování a zpřístupnění tradičních textových dokumentů (2018)

- znění všech koncepcí je dostupné z:
<http://ukr.knihovna.cz/koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2017-2020/>

Metodické poznámky

- subjektivní přístup k výběru termínů:
  - dlouholetá zkušenost s využíváním databáze TDKIV, členství v redakční radě TDKIV (příspěvek nicméně představuje můj pohled, ne pohled celé rady)
  - výrazy používané prakticky výhradně v našem oboru, např. *krajská knihovna*
  - výrazy používané ve více oborech (nebo i v běžné řeči), ale se specifickým významem (byť na významu nemusí v odborných kruzích panovat vždy shoda) v našem oboru, např. *informace* nebo *knihovna* (více významů)

Metodické poznámky

- jako zdroj posloužily i zkratky, popř. vlastní jména, pokud obsahovala i obecnější výraz(y)
- normalizace (převod na podstatné jméno, případně rozklad, např. digitalizovaný zvukový dokument -> *digitalizace dokumentů a zvukový dokument*)
- vyhledávání ve všech polích; u frekventovaných výrazů omezení na termín/ekvivalent
- bez podrobného zkoumání, zda způsobu použití termínu v koncepčních dokumentech odpovídá i výklad v TDKIV
- ne vždy bychom se jistě shodli na tom, že excerpovaný výraz splňuje všechny parametry termínu

Výsledky

- celkem excerповáno 384 unikátních termínů nebo jejich ekvivalentů (pokud se termín vyskytoval vícenásobně, je zahrnuto pouze jednou)
- počty termínů nebo jejich ekvivalentů podle zdrojů (u vícenásobných výskytů je termín vždy přiřazen pouze k jedné koncepci):
  - hlavní koncepce: 175
  - implementace hlavní koncepce: 54
  - ostatní koncepce:
    - celoživotní vzdělávání knihovníků: 4
    - ochrana digitálních dat: 49
    - textové dokumenty: 104

Výsledky

- z celkových 384 položek se v TDKIV:
  - **nacházelo** 208 termínů nebo ekvivalentů (54 %)
  - **zčásti nacházelo** 39 termínů nebo ekvivalentů (10 %)
  - **nenacházelo** 137 termínů nebo ekvivalentů (36 %)
- 208 položek: 166 jako termín, 42 jako ekvivalent
- 39 položek: 32 jako termín, 7 jako ekvivalent
- celkem: 198 jako termín, 49 jako ekvivalent
- **výrazně častěji (v 80 % případů) je použitý výraz vybrán jako termín než jako ekvivalent**

Zastoupení termínů podle tříd

Třída	Popis	Počet termínů
OAAA	Typologie elektronických dokumentů a paměťových médií	27
OAAB	Typologie tištěných dokumentů	25
O	Budování a organizace knihovních fondů	24
T	Organizace a typologie knihoven	24
ABC	Informační technologie	18
OL	Ochrana fondu	18
IFE	Internet	13
OD	Katalogizace	12
IA	Teorie informační vědy a knihovnictví	11

Zastoupení termínů podle tříd

Třída	Popis	Počet termínů
S	Informační služby	9
XD	Autorské právo	9
B	Bibliografie	8
XA	Knihověda	8
ABDB	Databázové systémy, typologie databází, expertní systémy, automatizované knihovní systémy	7
XC	Nakladatelská činnost	7
V	Informační vzdělávání	6
XAA	Rukopisy a staré tisky	6
ABDE	Ediční činnost (Práce s textem)	4

Zastoupení termínů podle tříd

Třída	Popis	Počet termínů
OE	Typologie katalogů a rejstříků	4
KR	Knihovnické a informační profese	3
SF	Bibliopedagogika	2
OF	Věcné zpracování dokumentů, sémantická redukce dokumentů, selekční jazyky	1
Z	Hraniční obory	1

Obecné shrnutí

- hlavní koncepce obsahuje především obecnější a tradičnější termíny
- v ostatních koncepcích se častěji setkáváme se specifičtějšími a novějšími (potenciálními) termíny
- je to jistě dáno i čtenářským určením dokumentů (hlavní koncepce není určena výhradně knihovníkům; u ostatních koncepcí lze očekávat, že hlavními čtenáři budou úžeji zaměření specialisté)
- výskyt ekvivalentů může sloužit jako podklad pro zvážení nahrazení termínu ekvivalentem; absence daného výrazu jako podklad pro jeho přidání (např. *snímač čárového kódu vs. čtečka čárového kódu*)

Závěrem

- koncepce mohou být do budoucna považovány za užitečný zdroj nových termínů (obvykle včetně poměrně dobře zachycených souvislostí, neboť se věnují i tradičním oblastem našeho oboru)
- databáze TDKIV může v našem oboru plnit určitou normativní funkci, a to především při zavádění nových termínů vycházejících z anglického jazykového prostředí, např.:
  - *prosazování zájmů knihoven vs. advokacie knihoven* k vyjádření odpovídajícímu anglickému výrazu *library advocacy* (výraz *advokacie* je v češtině obvykle používán v jiných souvislostech)
  - *dokument digitální původem* jako český ekvivalent výrazu *born-digital material*
- dá se říci, že oborová terminologie je v databázi TDKIV zachycena poměrně dobře, přesto je třeba neustále sledovat literaturu a doplňovat nové termíny

Děkuji za pozornost!